

ZAGREP'TE YAPILAN 18. CIEPO ÜZERİNE

M. Akif Erdoğan*

CIEPO-18 (*Uluslararası Osmanlı ve Osmanlı Öncesi Çalışmaları Sempozyumu*), Prof. Ekrem Çavuşeviş, Prof. Nenad Moaçanın ve V. Kursar'ın destekleriyle, 25-30 Ağustos 2008 tarihleri arasında Hırvatistan'ın başkenti Zagreb şehrinde *Filozofski fakultet*'de geniş bir katılımımla gerçekleştirildi.

Türkiye üniversitelerinden seksene yakın bilim adamı bu sempozyumda bildirimlerini sundular. Türkiye'den başka, Yunanistan, Güney Rum kesimi, KKTC, Japonya, Amerika, Fransa, İngiltere, Rusya, Polonya, Lübnan, Avusturya ve Hırvatistan'dan uzman Osmanlı tarihçileri bildirimleriyle katıldılar. Prof. Elizabeth Zachariadou, Prof. Daniel Panzac, Prof. Margaret Venzke gibi Türkiye dışından olan ünlü Osmanlı ve Osmanlı öncesi dönemi tarihçilerinin katılımıyla yüze yakın tebliğ sunuldu.

Bu tür uluslar arası sempozyumlar, Türkiye'den katılan Türk akademisyenlerin ufkunu açmaya devam ediyor. Burada, hem yeni bilgiler ve mesleki deneyimler kazanılıyor hem de o ülkenin tarih ve kültürü hakkında yeni ve doğru bilgiler öğreniliyor.

Zagreb şehri ve bölgesi, on altıncı yüzyıl ortalarında Osmanlı-Avusturya Mücadelelerinde önemli bir yere sahip olmuş ve yüzyıl sonlarında iki taraf arasında sürekli bir mücadele alanı haline gelmişti. Şimdilerde bile o dönemin hatıralarını gözlemlemek mümkün. Sempozyumun üçüncü günü Zagreb'in 50 km. güneydoğusunda Sava, Kupa ve Odra nehirlerinin kesiştiği yerde bulunan Siska kalesi (*Sissek veya Sisak*) ziyaret edildi¹. Bu kale Osmanlı-Habsburg savaşlarında önemli bir askeri mevki olmuştur. Şimdi bu kaleden sadece yıkık bir kule kalmıştır. Bu kalenin Hırvat tarihi açısından önemi ise Hırvat-Habsburg güçlerinin, Bosna beylerbeyi Telli Hasan Paşa komutasındaki Osmanlı birliklerini 19 Haziran 1593 tarihinde yenilgiye uğratmış olmalarından kaynaklanıyor.

* İzmir'de Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümünde profesördür.

¹ Sisak, Hırvatistan'ın güney doğusunda bir şehir ve 2001 yılındaki nüfusu 52.236'dır. Sisak-Moslavina bölgesinin merkezidir. (Sempozyum sırasında verilen bilgi).

1540–1550 yılları arasında Batı Rumeli’de Osmanlı ilerleyişini durdurmak için bu kale (Sisak) Habsburglar tarafından güçlendirilmiştir. Bu kalenin uzağında, 1592 yılında Hasan Paşa, Siska yakınlarında Yenihisar (*Petrinya*) isimli yeni bir kale inşa ettirmiş (Resim 1). Bu kale şu anda müze olarak kullanılıyor ve Osmanlı-Habsburg savaşlarından kalan top gülleleri, kılıç ve bıçaklar ve askeri kıyafetler gibi Osmanlı savaş malzemeleri sergileniyor. Üçgen plan şeklinde yapılmış olan bu kale yakın zamanlarda restore edilmiş ve gayet iyi durumdadır. Evliya Çelebi her iki kaleyi de farklı tarihlerde ziyaret etmiş. Bosna beylerbeyi Telli Hasan Paşa, on altıncı yüzyıl sonlarında bu bölge üzerine sürekli akınlar yapmış ve nihayet Ağustos 1593’de Sisak kalesini ele geçirmiş. Kalenin içinde bir cami inşa ettirmiş ve sancakbeyi tayin etmiş. Ancak 1594 yılı sonbaharında kale Osmanlıların elinden çıkmıştır.

Zagreb ve diğer Hırvat şehirleri Osmanlı medeniyeti açısından o dönemin izlerini hala taşıyorlar (özellikle Osmanlı Türkçesinin etkisi sürüyor) ve o dönemlerden kalma Osmanlıca elyazmaları halen saklanıyor. Zagreb’in en işlek ve gözde ana caddelerinden biri *Iluca* ismini taşıyor. Türkçe’den Hırvatça’ya epey kelime geçmiş ve bunlar günlük hayatta halen kullanılıyor.

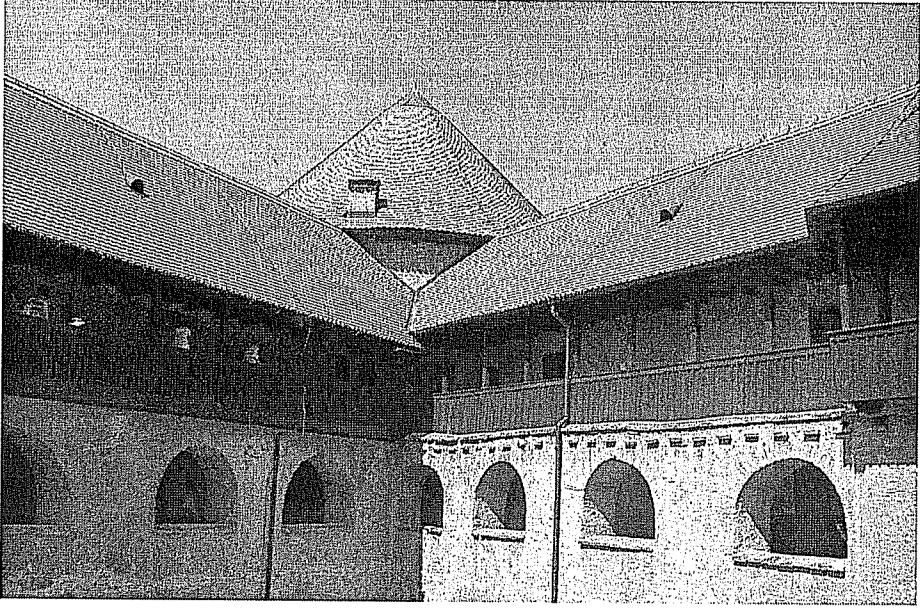
Zagreb, geniş cadde ve bakımlı parklarıyla modern bir Avrupa şehri olma yolundadır. Şehrin kalbi, Ban Josip Jelačić (*Yelaçiç*) Meydanı’nda atıyor. Yelaçiç, on dokuzuncu yüzyıl ortalarında yaşamış bir Hırvat dükü ve Hırvat-Macar-Türk ve Habsburg Mücadelelerinde önemli bir rol oynamış. *Yelaçiç Heykeli* heykelinde, *Ban Yelaçiç*, kılıcıyla at üzerinde duruyor (Resim 2), 1947 yılında devrin hükümetince eski Yugoslavya’da Hırvat milliyetçiliğini artırdığı gerekçesiyle bir köşeye atılmış. 1990 yılında bu heykel yerinden çıkarılmış ve şu anda bulunduğu yere yeniden dikilmiş. Şimdilerde bu Hırvat dükünün heykeli, Zagreb’in en meşhur sembollerinden biri konumunda ve Hırvat milliyetçiliğinin en önemli figürü olarak kabul görüyor. Bu heykelden başka, dikkat çeken en önemli yer ise bu meydana 100–150 metre uzaklıkta bulunan Mariyina Uznesenya Katedrali’dir (*Saint Mary the Assumption*). İlk olarak 1093 yılında temeli atılan bu bina 1242, 1624, 1645 yıllarında yangın ve baskın tehlikesi atlattı. 1261 yılında Tatarlar, katedral binasını ağır bir şekilde tahrip etmişler. 1624 yılında ciddi bir yangın geçirmiş. 1880 yılında depremden ağır hasar görmüş. 1692 yılında restorasyonuna başlanmış. Neo-Gotik tarzdaki katedralin iki kulesini mimar Herman Bollé tasarlamış. Ağustos 2008 sonlarında ziyaret ettiğimizde bu ikiz kulelerin restorasyonu devam etmekteydi. Bu katedralde Tatar-Türk izleri halen görülüyor. Özellikle 1540’lı yıllarda Kanuni Süleyman’ın askerlerinden kaçan yedi Katolik Hırvat bu kiliseye sığınmışlar ve canlarını zor kurtarmışlardır. Bunların isimleri ve kilise için

yaptıkları hizmetler kilisenin duvarında Latince bir ibareyle duvarda belirtilmiştir.

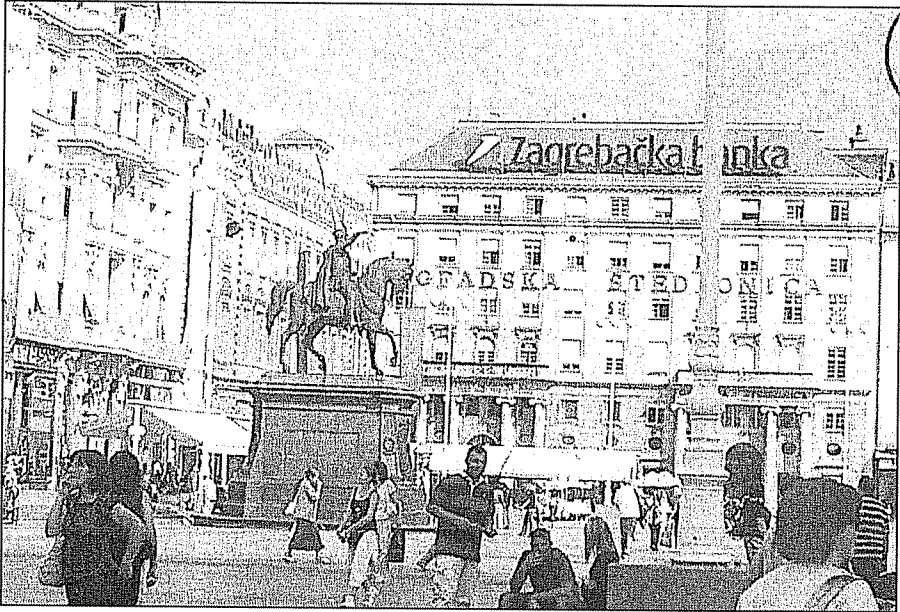
Zagrep'te şehir merkezinde tramvaylar mükemmel işliyor. Şehrin sokakları temiz ve pek kalabalık değil. Arkeoloji, Etnografya, Tarih, Doğa Tarihi, Mimarlık, Şehir, Teknik ve Sanat müzelerine sahip ve Dubrovnik şehrinde bulunan Devlet Arşivi dışında, Zagrep'te Osmanlı dönemine ait Türkçe elyazmaları saklanıyor. Bölgenin diğer şehirlerinde olduğu gibi Zagrep'te de Mareşal Tito'nun hatıraları da yaşatılıyor. Zagrep'in en büyük caddelerinden biri halen onun adını taşıyor.

Sonuç olarak, Prof. Jean Louis Bacque Grammont'un başkanlığındaki CIEPO-18'in Türk akademisyenler açısından başarılı ve faydalı olduğunu düşünüyorum.

M. Akif Erdoğan

Resim 1: Yenihisar (Petrinya) Kalesi'nin içinden bir görünüm (2008).

Resim 2: Zagreb'de Ban Yelaç Mevdanı ve heykeli (2008).